

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิต ตามการรับรู้ของผู้สูงอายุในชนบทต่อองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมและศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชนบทและนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 5.1.1 ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น
- 5.1.2 ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น
- 5.1.3 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

5.2.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 50-69 ปี ในพื้นที่ชนบทจังหวัดขอนแก่น ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวนทั้งสิ้น 200,315 คน

5.2.2 ตัวอย่างในการวิจัยคือ ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ได้จำนวนตัวอย่าง 399 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบพหุวิธี สุ่มอำเภอโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม สุ่มตำบลโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย สุ่มหมู่บ้านโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายและสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ

5.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 6 ส่วนดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ ความพอเพียงของรายได้ การประกอบอาชีพ การใช้แรงงาน การดำรงตำแหน่งในชุมชน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อาหาร ลักษณะที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาพยาบาล

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับครอบครัวผู้สูงอายุ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของครอบครัว การถือครองที่ดิน การเข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว ปัญหาของครอบครัวและการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ การรับข่าวสาร สัมพันธภาพกับชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

ส่วนที่ 6 เป็นแบบวัดคุณภาพชีวิต ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและด้านสังคม

5.2.4 วิธีการสร้างเครื่องมือ สร้างเครื่องมือจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยต่างๆและทำการศึกษาเบื้องต้นหาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท

5.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นใบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่ผ่านการอบรมและทดลองการใช้แบบสัมภาษณ์แล้วจำนวน 3 คนเป็นผู้สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ ค่าสถิติที่ใช้คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน

5.3 สรุปผลการวิจัย

5.3.1 ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น

1) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำนวนเป็นรายข้อในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้
องค์ประกอบด้านร่างกาย ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น มีระดับคุณภาพชีวิตในองค์ประกอบด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบด้านร่างกายอยู่ในระดับสูงในหัวข้อเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของ

ผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุสามารถอาบน้ำแต่งตัว ทำความสะอาดปากและฟันได้ด้วยตนเอง สามารถเดินขึ้นลงบันไดหรือที่ลาดชันได้โดยไม่ต้องมีผู้คอยช่วยเหลือ สามารถเดินได้โดยไม่ต้องคอยช่วยเหลือหรือใช้ไม้เท้า ไม่ต้องมีคนช่วยพยุงเมื่อลุกหรือนั่งบนเก้าอี้หรือเตียง ในหัวข้อที่เกี่ยวกับภาวะสุขภาพอนามัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จะมีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุในวัยนี้จะประสบปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายมากขึ้นกว่าวัยหนุ่มสาว แต่จะยังคงสามารถทำกิจกรรมต่างๆประจำวันและช่วยเหลือตัวเองได้ดี

องค์ประกอบด้านจิตใจ ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น มีระดับคุณภาพชีวิตในองค์ประกอบด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า ในหัวข้อเมื่อนึกถึงความหลังแล้วผู้สูงอายุยังรู้สึกสมหวังในสิ่งที่อยากได้ และมีระดับคุณภาพชีวิตในองค์ประกอบด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลางในหัวข้อ ผู้สูงอายุรู้สึกพอใจกับสภาพร่างกายในปัจจุบัน ผู้สูงอายุรู้สึกว่าไม่มีคนเข้าใจและเห็นใจ รู้สึกว่าปัจจุบันเป็นเวลาเหงาหงอยที่สุดในชีวิต มีเรื่องที่ต้องวิตกกังวลอยู่เสมอ รู้สึกว่าเป็นภาระของครอบครัวเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อนึกถึงความหลังแล้วยังชื่นชมตนเองอยู่เสมอและคิดว่าชีวิตควรจะมีความสุขมากกว่าขณะนี้ แสดงให้เห็นว่าชีวิตในวัยสูงอายุจะประสบกับปัญหาทางด้านจิตใจ มีความวิตกกังวล ความเจ็บเหงา ซึมเศร้าเนื่องจากต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายและการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบข้าง

องค์ประกอบด้านสังคม ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น มีระดับคุณภาพชีวิตในองค์ประกอบด้านสังคมอยู่ในระดับสูงในหัวข้อ ผู้สูงอายุยังได้รับความเคารพนับถือจากคนในหมู่บ้านอยู่เสมอ ผู้สูงอายุไม่รู้สึกว่าอยู่ตัวคนเดียวไม่มีเพื่อนสนิทหรือญาติอยู่ใกล้ติดเลยและยังรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าต่อบุตรหลาน ญาติ พี่น้อง ตามลำดับ และมีระดับคุณภาพชีวิตในองค์ประกอบด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลางในหัวข้อ ผู้สูงอายุยังรู้สึกเป็นที่รักและห่วงใยของลูกหลานและญาติ รู้สึกว่าไม่มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในสังคมชนบทยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ผู้สูงอายุยังได้รับการยกย่องนับถือจากสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในชนบท ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินน้อยลงและการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าลูกหลานรักและห่วงใยลดน้อยลง

2) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น จำแนกตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตและระดับคุณภาพชีวิตรวมทุกองค์ประกอบ ดังนี้

ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายুরวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.29$) เมื่อจำแนกในแต่ละองค์ประกอบพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.32$) ระดับคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.81$) ระดับคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบด้านสังคมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=2.59$) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงควรเน้นถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจเป็นอันดับแรก และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่ดีและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

5.3.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น

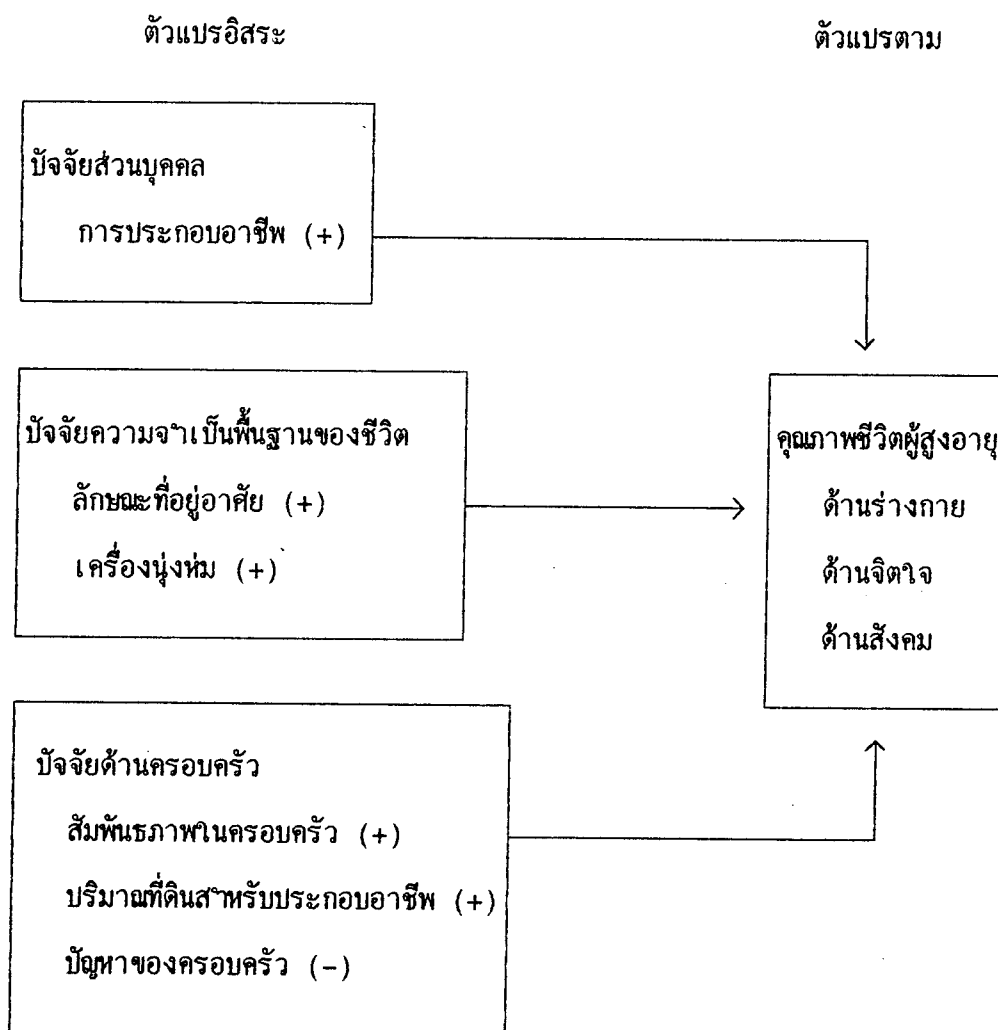
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ 2 ตัวแปร (Bivariate Relationship) ใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนี้ ปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส รายได้ของผู้สูงอายุ ความพอเพียงของรายได้และการประกอบอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาพยาบาล ปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ ปริมาณที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ สัมพันธภาพในครอบครัว ปัญหาของครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัว การดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้แก่ การได้รับข่าวสารและสัมพันธภาพกับชุมชน เมื่อปัจจัยตัวหนึ่งตัวใดเปลี่ยนไป ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนตามไปด้วย

5.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลายตัวแปร (Multivariate Relationship) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

โดยมีปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวแปรอิสระ ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นตัวแปรตาม ผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยบางประการ ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย ปัญหาของครอบครัว การประกอบอาชีพ เครื่องนุ่งห่ม ปริมาณที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดขอนแก่น และพบว่าปัจจัยด้านปัญหาของครอบครัว เป็นปัจจัยทางลบ ซึ่งจะลดค่าให้ระดับคุณภาพชีวิตลดต่ำลง

ผลการศึกษารูปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 7 สรุปผลการศึกษา

5.4 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษา บัณฑิตที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัย
มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาในครั้งนี้พบว่าบัณฑิตทางด้านครอบครัว ซึ่งได้แก่สัมพันธภาพในครอบครัว และปัญหาของครอบครัว เป็นบัณฑิตที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษานี้จึงแสดงให้เห็นว่าสถาบันครอบครัว ในฐานะที่เป็นสถาบันรากฐานของสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้สูงอายุ มีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งจะทาให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข จากการพัฒนาประเทศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวค่อนข้างมาก หากมีการศึกษาถึงอิทธิพลของบัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ สามารถหาแนวทางอยู่ร่วมกันในครอบครัวได้อย่างมีความสุข และเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิง ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ใสด
หม้าย หย่า แยก ผู้สูงอายุที่รายได้ไม่พอเพียงกับรายจ่าย ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จะมี
คุณภาพชีวิตต่ำ ดังนั้นการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญ
ผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวเป็นอันดับแรก

2) จากการศึกษาพบว่า รายได้ของผู้สูงอายุ การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมี
ความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท ดังนั้นการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังคงสามารถประกอบอาชีพได้ มีอาชีพที่เหมาะสมกับ
วัยเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าในตนเอง การมีรายได้ยังก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในผู้สูงอายุที่
ไม่สามารถประกอบอาชีพได้และไม่มีรายได้เป็นของตนเอง รัฐควรให้ความช่วยเหลือเป็นค่า

ยังชีพแก่ผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวอย่างทั่วถึง

3) จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตได้แก่ อาหาร ลักษณะที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและการรักษาพยาบาล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท ดังนั้นรัฐควรให้ความช่วยเหลือจัดสวัสดิการเป็นพิเศษเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สวัสดิการการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่า มีคลินิกบริการพิเศษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้ได้รับบริการที่สะดวก และควรมีสวัสดิการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม แก่ผู้สูงอายุในชนบทที่ขาดแคลนด้วย

4) การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ควรมุ่งเน้นกิจกรรมดังต่อไปนี้

ก. การได้รับข่าวสารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้รับข่าวสารที่เป็นความรู้จากสื่อต่างๆ มากขึ้นเพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข

ข. ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีความรู้มากขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีต่อไป

ค. การดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ควรทำให้ครอบคลุมถึงครอบครัวและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุด้วยของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและชุมชน ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมในครอบครัว ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว และควรเน้นกิจกรรมที่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของผู้สูงอายุ

5.4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบทที่มีสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันกับจังหวัดขอนแก่น แล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท เพื่อให้สามารถนำไปใช้ศึกษากับผู้สูงอายุได้ทุกกลุ่ม

2) ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท

3) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ การวัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบททางด้านภาวะวิสัย(Objective)กับการวัดคุณภาพชีวิตทางด้านจิตวิสัย(Subjective)เพื่อให้สามารถวัดระดับคุณภาพชีวิตได้ครอบคลุมทุกด้าน

4) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทางด้านร่างกายและจิตใจต่อไปต่อไป